

POCHODEŇ SVĚDOMÍ

Osobní oběť za společný cíl

ANOTACE:

Aktivita vede žáky k pochopení osobních obětí ve jménu společných cílů, ochrany svobod. Seznamuje žáky se základními fakty, které se týkají počátku normalizace, tj. roku 1969, smrti Jana Palacha a jeho významu. Žáci se zamýšlejí nad etickým rozměrem tohoto činu.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

ZV a GV: člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace

OV: společenskovední vzdělávání / občanský vzdělávací základ, jazykové vzdělávání a komunikace

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

ZV a GV: OSV, VDO (ZV), VMEGS

OV: OVDS

KLÍČOVÉ KOMPETENCE

ZV a GV: k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské

OV: k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí

DOPORUČENÝ VĚK: **16+**

CÍLE:

Žáci:

- orientují se ve faktech, která se týkají protestů proti společenské a politické situaci formou lidských pochodů v Československu v roce 1969;
- zhodnotí význam těchto činů a zaujmou vlastní stanovisko.

DĚLKA: **45** min.

POMŮCKY:

- **PRACOVNÍ LIST**
- **MATERIÁL** Tomáš Halík: Pochodeň svědomí (úryvky z eseje)

POSTUP:

1. Žákům rozdáme **PRACOVNÍ LISTY** a pracujeme s časovou osou. Po 5 minutách společně zkontrolujeme, popřípadě doplníme.
2. Následně přecházíme k úkolu č. 2. Žáci rozliší demokratické a nedemokratické režimy v naší zemi.
3. V úkolu č. 3. vyzveme žáky, aby se pokusili najít, co mají společného Jan Palach, Jan Zajíc a Evžen Plocek. Všichni byli živými pochodněmi.
4. Poté promítneme film **Ticho**.
5. Po krátké pauze (reflexi tichem) vyzveme žáky, aby si přečetli **MATERIÁL** – text Tomáše Halíka.

6. Následuje diskuse, ve které se věnujeme zejména etickému rozměru a významu lidských pochodní. Zároveň je možné diskutovat nejen o nesporném hrdinském činu, ale i o lidském životu jako o nejvyšší hodnotě.

REFLEXE:

Reflexe proběhne individuálně písemnou formou. Žáci napíší krátké zamyšlení na téma: *Osobní oběti ve prospěch společnosti*. Motivujeme žáky k tomu, aby se nad tématem zamysleli obecně a vyjádřili svůj názor.

POZNÁMKA:

Během aktivity bude pravděpodobně třeba krátce vysvětlit pražské jaro 1968 a jeho následný vývoj. Pro tento účel můžeme využít **Slovo historika** k filmu Ticho nebo **Informační text** ve formě otázek a odpovědí. Aktivitu můžeme ukončit v bodě 6, který v tomto případě pojmem jako reflexi. Reflexe je důležitou součástí celé práce a měla by být umožněna všem žákům. Pokud ji tedy nestihneme v rámci lekce, je vhodné ji zadat jako domácí úkol. Pro další samostudium lze žákům doporučit webové stránky www.janpalach.cz.

ZKUŠENOST Z PRAXE:

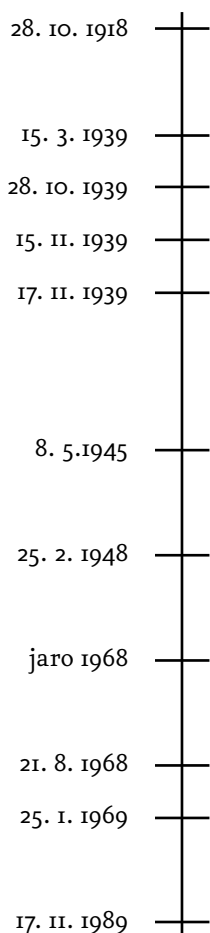
Aktivitu jsem zařadila do výuky ve druhém ročníku obchodní akademie. Žáci neměli žádnou předchozí přípravu na dané téma a film Ticho viděli asi půl roku před absolvováním této aktivity. Většina si na něj vzpomněla, ale nepamatovali si detaily. Proto opravdu doporučuji pustit film v souladu s uvedeným postupem.

Pro tuto aktivitu jsem zvolila práci ve dvojicích, popřípadě trojicích, což bylo dle mého názoru lepší než individuální práce. Žáci diskutovali a radili se navzájem. Úkol č. 1 – práci s časovou osou – nevyřešila celý žádná ze skupinek. Při společné kontrole se však vždy našla některá, která měla konkrétní údaj zaznamenaný. V podobném duchu proběhl i bod č. 2. Žáci měli nejasnosti s jarem 1968. Nedokázali přesně určit, zda se jedná nebo nejedná o demokratický režim. Nakonec jej nazvali pouze jako uvolňování. V úkolu č. 3 se nejvíce objevovalo zejména tvrzení, že Jan Palach, Jan Zajíc a Evžen Plocek byli studenti, kteří protestovali proti politickému vývoji v Československu. Jedna skupina uvedla, že dotyční byli živými pochodněmi. Čtení textu Tomáše Halíka trvalo v závislosti na čtenářské schopnosti žáků 5–10 minut. Osvědčilo se mi požádat ty, kteří text přečetli dříve, aby prozatím vymýšleli otázky k diskusi. Debata byla velmi přínosná. Objevily se otázky typu: Mají lidské pochodně význam? V jaké době a v jaké společenské situaci lidé k této formě protestu přistupují?

Zdeňka Juklová, Obchodní akademie Tanvald

PRACOVNÍ LIST – TICHOT

Doplňte na časovou osu údaje, které se vážou k jednotlivým časovým obdobím a datům v dějinách našeho státu.

Nápověda k časové ose:

- 1 200 studentů posláno do koncentračních táborů a 9 popraveno, Protektorát Čechy a Morava, pohřeb Jana Palacha, masové protesty proti nacismu (Jan Opletal střelen do břicha), pohřeb Jana Opletala
- Označte odlišnou barvou období demokratického režimu a období totality.
- Co mají společného tito lidé?
 - Jan Palach
 - Jan Zajíc
 - Evžen Plocek
- Pozorně si přečtěte následující úryvky textu Pochodeň svědomí Tomáše Halíka (**MATERIÁL**).
- Označte ty části textu, které se přímo týkají odkazu a významu krajního činu Jana Palacha.
- Připravte si otázky do diskuse.

POCHODEŇ SVĚDOMÍ (úryvky z eseje)

Tomáš Halík

(...) Jan Palach se neupálil na protest proti okupaci, jak se často nesprávně tvrdí, nýbrž proti jejím důsledkům, které se v té době začaly projevat: Národní vůle k odporu začínala ochabovat, režim chytře, krůček po krůčku, utahoval smyčku a dusil poslední zbytky politických výdobytků pražského jara. Začínala se tragédie morální korupce společnosti a student Jan se stal svou absolutní obětí světle, které mělo v šeru polopravd, naivních iluzí a záměrných lží prorockým, varovným a burčujícím způsobem osvětlit tuto pravdu o nás samých, o národní situaci, o smyslu doby, do níž jsme byli postaveni. V době, kdy mnozí začínali dávat přednost zachování kariéry před ctí, Jan těm, kteří se začali třást o „existenci“ (ve smyslu dobrého bydla), ukázal způsobem nejvýmluvnějším, že život může být dokonce něčím víc než jen „biologickou existencí“ – může být příležitostí vydat svědectví pravdě. (...)

(...) V té mrazivé noci, když jsem nesl pod zimmíkem Prahou posmrtnou desku Jana Palacha, jsem si uvědomil, že definitivně skončilo pražské jaro a naděje na blízké dosažení politické svobody, že s celou společností vstupujeme do mrazivé noci. „Tato noc nebude krátká – beránka vlku se zachtělo, bratříčku, zavírej vrátka,“ zpíval tenkrát bard protestu naší generace Karel Kryl. Myslel jsem na ty, kteří s Palachem údajně losovali o pořadí, odhodláni ke stejnému činu. Co bych měl teď udělat, kdybych nosil v kapse papírek s nápisem Pochodeň číslo dvě? Nestali jsme se všichni, kdo jsme Janovou obětí zasaženi a osloveni, v jistém smyslu „pochodní číslo dvě“? Není každý z nás nyní na tahu, aby na jeho čin nějak odpověděl? Jaký tvar by měla mít moje oběť, můj protest, můj plamen? Tato myšlenka mi nedala spát. Možná že tady někde byl prapočátek rozhodnutí, které mne později přimělo hledat cestu k podzemní církvi a které mne dovedlo k tajnému svěcení a ke kněžské činnosti „v ilegalitě“. Palachova oběť mne však nejdříve přivedla k rozhodnutí, že nebudu emigrovat, i když na tuto zemi přicházejí těžké časy a ani já to jistě nebudu mít lehké. Slíbil jsem si, že se však komunisty za žádnou cenu nedám koupit ani zastrašit. A když mi pak v osmdesátých letech u výslechů tu slibovali, tu vyhrožovali, vzpomněl jsem si vždy na Palacha a dostal sílu říci ne. Já opravdu nejsem rozený hrdina, možná bych to bez vzpomínky na Jana nedokázal. Víím z řady osobních svědectví, že do života nemála lidí Palach vstoupil tak, že před normalizačním cynismem vnitřně nekapitulovali. Že to byla menšina? Zaplat' Pánbůh za každého z nich! Ne, jeho smrt nebyla marná, už také pro tuto ohnivou hráz ve svědomí nemála lidí jeho generace. Ano, slyším ten hlas velebené „většiny“: Jan Palach stejně nic nezmohl, lidé vystáli frontu před jeho rakví, ale za chvíli už zapomněli – normalizace přece přišla. Na obhajobu Palachovy památky mohu nabídnout jen osobní zkušenost svých přátel a mou vlastní: pro náš život tato oběť marná nebyla (...)

Zdroj: Tomáš Halík. Pochodeň svědomí. Dostupné na www.janpalach.cz.